

Case report

โรคพยาธิในลูกตาคน (Thelaziasis) จังหวัดเชียงราย ประเทศไทย: รายงานผู้ป่วย
(Human ocular thelaziasis in Chiang Rai Province, Thailand: A case report)

อดุลย์ศักดิ์ วิจิตร วท.ม (ปรสิตวิทยา)*

Adulsak Wijit M.Sc(Parasitology)*

นิมิตร มรกต Ph.D**

Nimit Morakote Ph.D**

*สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 10

*Office of Prevention and Control, 10th

**คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

**Faculty of Medicine, Chiang Mai University

บทคัดย่อ

ชายไทยอายุ 25 ปี เป็นชาวไทยภูเขาจากบ้านห้วยแม่เปา อำเภอพญาเม็งราย จังหวัดเชียงราย มารับการรักษาพยาบาลที่สถานอนามัยห้วยแม่เปา เดือนกรกฎาคม 2548 ด้วยอาการเคืองตา คัน เหมือนมีสิ่งแปลกปลอมอยู่ในตา และเมื่อขยี้ตาพบพยาธิคล้ายเส้นด้ายสีขาวออกจากเยื่อบุตาขวา จำนวน 1 ตัว ตรวจพยาธิภายใต้กล้องจุลทรรศน์พบว่าเป็นพยาธิ *Thelazia callipaeda* ตัวเมีย โดยตำแหน่งของปากช่องคลอดอยู่ต่อตำแหน่งของรอยเชื่อมหลอดอาหารและลำไส้ ส่วนปากไม่มีริมฝีปากโพรงช่องปากรูปสี่เหลี่ยมมุมฉาก ตัวอ่อนห่อเป็นถุงกลมรูปร่างคล้ายจานจำนวนมาก และออกไข่เป็นแถวตอนปลายมดลูก รายงานนี้เป็นการรายงานพยาธิ *Thelazia* ในลูกตา เป็นรายที่ 6 ในประเทศไทย

คำสำคัญ: พยาธิในลูกตาคน พยาธิ *Thelazia callipaeda* ในประเทศไทย รายงานผู้ป่วย

Abstract

In July 2005 on visit to the Hoay Mae Poa Heath Center in Payamangrai District, Chiang Rai Province, Thailand, a 25 year-old hill tribe man from a rural mountainous complained of foreign body sensation and itching in his eye. Upon rubbing his right eye, a white threadlike worm came out. Subsequent microscopic examination revealed the worm as female *Thelazia callipaeda*. The species was identified base on the vulva anterior to the esophago-intestinal junction, the mouth without lips, rectangular buccal cavity, numerous round disk-shape encysted

larvae which aligned in a row in the distal uterus. This appeared to be the sixth case of human ocular thelaziasis reported in Thailand.

Keywords: *Thelazia callipaeda*, ocular Thelaziasis in Thailand, case report

บทนำ

พยาธิ *Thelazia callipaeda* เป็นพยาธิตัวกลมในลูกตาพบรายแรกโดย Railliet and Henry 1910 จากสุนัขในจีน พบรายงานแรกในคนรายงานโดย Stucky ในปี 1917 ในประเทศจีน¹ มีเพียง 2 ชนิดที่มีความสำคัญที่ติดเชื่อในคนคือ *Thelazia callipaeda* และ *Thelazia californiensis* พบน้อย *T. callipaeda* มีรายงานพบในจีน ญี่ปุ่น เกาหลี อินเดีย ไต้หวัน รัสเซีย พบในตอนเหนือยุโรป และทางอิตาลีตอนใต้ สำหรับ *T. californiensis* พบใน ทางตะวันตกและตอนเหนือของอเมริกา^{2, 3}

ในเอเชียพบพยาธิในกลมชนิดนี้ในถุงเยื่อตา ต่อม้ำตา ต่อน้ำตา ใน สุนัข แมว วัว กระต่าย กวาง ในลิง⁴ ส่วนคนเป็นโฮสต์บังเอิญ การติดต่อโดยแมลงวัน (*Amiota* and *Musca autumnalis*) เป็นโฮสต์ตัวกลาง⁵

อาการทางคลินิกจะมีอาการเคืองตา น้ำตาไหล ต่อม้ำตาขยายใหญ่ขึ้น ปวดตา ความไวต่อแสงเล็กน้อย กระจุกุ่นและเปลือกตาพลิกขึ้นผิดปกติ เกิดเชื้อแบคทีเรียซ้ำเติมทำให้อาการแย่ลงได้ แต่โดยทั่วไปแล้วมักมีพยาธิสภาพไม่รุนแรง^{1, 2, 5}

เกือบ 250 รายที่มีรายงานจากทั่วโลกจากการติดเชื่อพยาธิ *T. callipaeda*² สำหรับประเทศไทย

มีรายงานพยาธิในตา thelaziasis สาเหตุจากพยาธิ *T. callipaeda* แล้วจำนวน 5 รายโดยพบที่ จังหวัด นครปฐม ปี 2503 จากนั้นพบที่ จังหวัดเชียงใหม่ ร้อยเอ็ดและรายสุดท้ายที่เพชรบูรณ์ ปี 2532⁶⁻⁹ รายงานนี้นับเป็นรายที่ 6 ที่พบพยาธิชนิดนี้ ในประเทศไทย

รายงานผู้ป่วย

เมื่อเดือนกรกฎาคม พ.ศ.2548 พบชายไทย อายุ 25 ปีเป็นชาวไทยภูเขา เผ่าม้ง อาศัยในหมู่บ้านเชิงเขาบ้านห้วยแม่เปา ตำบลแม่เปา อำเภอพญาเม็งราย จังหวัดเชียงราย มารับบริการที่สถานีอนามัยบ้านห้วยแม่เปา ด้วยอาการคัน ระคายเคืองตาขวาในระหว่างซักประวัติผู้ป่วยได้ชี้ตาและพยาธิออกจากตา จำนวน 1 ตัวจากนั้นได้นำพยาธิใส่ในน้ำเกลือ และนำไปตรวจภายใต้กล้องจุลทรรศน์พบเป็นพยาธิตัวกลมเต็มวัยตัวเมีย ลักษณะสีขาวขุ่น มีความยาว 15 มิลลิเมตร ส่วนหัวโพรงช่องปากเป็นรูปสี่เหลี่ยมมุมฉาก (rectangular buccal cavity) และมี chitinous capsule ไม่มีริมฝีปาก (รูปที่ 1) ตำแหน่งของ vulva (V) จะอยู่เหนือรอยเชื่อมต่อของหลอดอาหาร และลำไส้ (esophago-intestinal junction: EI) (รูปที่ 2) พบซิสต์ตัวอ่อนรูปจาน

จำนวนมาก เป็นแนวยาวเกือบครึ่งหนึ่งของลำตัว ตามแนวมดลูกและพบไข่ในส่วนปลาย (รูปที่ 3, 4) ส่วนปลายหางไม่โค้งงอ ส่วน anus เปิดที่ปลายหาง ลำตัวหุ้มด้วยคิวทิเคิล (cuticle) ลายขวางตลอดลำตัว (transverse striation) (รูปที่ 5) ยืนยันพยาธิ ที่พบเป็นพยาธิ *Thelazia callipaeda*

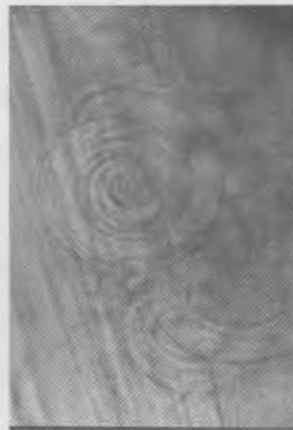
รูปที่ 1

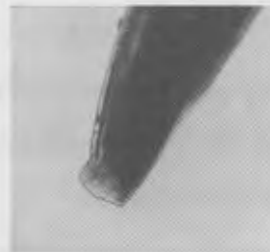
รูปที่ 2

รูปที่ 3

รูปที่ 4

รูปที่ 5

อภิปรายผล

ในประเทศไทยเรายังพบว่ามีเพียงชนิดเดียวที่มีรายงานพยาธิ *T. callipaeda* แม้ว่ารายงานนี้จะรายงานพบเป็นรายที่ 6 ในประเทศไทยเราก็ตาม แต่อาจเป็นไปได้ว่ามีการพบในที่อื่นๆ แต่ไม่ได้รายงานไว้ อย่างไรก็ตามอาการของผู้ป่วยจะไม่มากแต่ก็มีผลต่อสายตาการมองเห็น การระคายเคืองต่อมโน้ตาขยายใหญ่ เปลือกตาพลิกผิดปกติอาจเกิดแบคทีเรียซ้ำเติมได้

พยาธิ *Thelazia* มีเพียงชนิดเดียวที่มีรายงานในประเทศเช่นเดียวกับรายงานที่พบ *Thelazia callipaeda* การแยกชนิดพยาธิอาศัยรูปลักษณะตำแหน่งของ vulva ที่อยู่ตำแหน่งสูงกว่า esophago-intestinal junction ในขณะที่พยาธิ *Thelazia californiensis* มีตำแหน่งของ vulva ที่อยู่ต่ำกว่า esophago-intestinal junction⁹⁻¹³ ข้อมูลจากการศึกษาทดลองพบว่าแมลงวัน (*Musca autumnalis*) เป็นโฮสต์ตัวกลางของพยาธิ *Thelazia* อย่างไรก็ตามยังไม่มีหลักฐานพบโฮสต์ตัวกลางของพยาธิ *T. callipaeda* ในประเทศไทย แต่ว่าพบแมลงวัน (*Amiota* spp.) ในญี่ปุ่น และการทดลองพบว่าแมลงหวี่ *Phortica variegata* และ *Phortica okadai* เป็นโฮสต์ตัวกลางได้¹⁴ สุนัขเป็นโฮสต์จำเพาะของพยาธิดังกล่าว หากในธรรมชาติพบพยาธิในตาสุนัขอาจมีการแพร่กระจายของพยาธิชนิดนี้ ในชุมชนและสถานที่อื่นๆ ได้เนื่องจากมีแมลงวันเป็นตัวกลางพาหะนำโรค ในขณะที่บ้านเรามีขยะและมีแมลงชุกชุมอาจมีการแพร่กระจายของพยาธิดังกล่าวมายังคนได้

ฉะนั้นน่าจะมีการศึกษาค้นหาความชุกของพยาธิในคน สัตว์และแมลง พาหะนำโรคในพื้นที่ เพื่อเป็นข้อมูลในการให้ความรู้แก่ประชาชนในการป้องกันสุขวิทยาส่วนบุคคลและ การปรับปรุงสุขาภิบาล⁹

เอกสารอ้างอิง

1. Choi WY, Lee WK, Lee OR. A case of Human Thelaziasis in Seoul. Korean J Parasitol 1977; 15: 127-32.
2. <http://www.bioline.org.br/request?mb06016>.
3. Otranto D, Lia RP, Buono V, Traversa D, Giangaspero A. Biology of *Thelazia callipaeda* (Spirurida, Thelaziidae) eyeworms in naturally infected definitive host. Parasitol 2004; 129: 627-33.
4. Shamar A, Pandey M, Sharma V, Kanga A, Gupta ML. A case of human thelaziasis from Himachal Pradesh. Indian J Med Microbiol 2006; 24: 67-69.
5. Koyama Y, Ohira A, Kono T, Yoneyama T, Shiwa K. Five cases of thelaziasis. Br J Ophthalmol 2000; 84: 439.
6. Chiayaporn V, Phanich V. Thelazia in man in Thailand. J Parasitol 1960; 55: 951.
7. Bhaibulaya M, Prasertsilpa S, Vajarasthira S. *Thelazia callipaeda* Railliet and Henry, 1910. in man and dog Thailand. Am J Trop Med Hyg 1970; 19: 476-9.

8. Khamboonruang C, Saeng-Udom C. *Thelazia* sp. In human eye. Southeast Asia J Trop Med Public Health 1987; 2: 50.
9. Yospaiboon Y, Sithithavom P, Maleewong V, Ukosanakam U, Bhaibulaya M. Ocular thelaziasis in Thailand: a case report. J Med Assoc Thai. 1989 Aug; 72(8): 469-73.
10. Arizono N, Yoshida Y, Kondo K, et al. *Thelazia callipaeda* from man and dogs in Kyoto and its scanning electron microscopy. Jpn J Parasitol 1976; 25: 402-8.
11. Hong ST, Lee SH. A human case of Thelaziasis in Korea. Korean J Parasitol 1981; 19:76-80.
12. Hong ST, Lee SH, Kim SI. A Human Case *Thelazia callipaeda* infection with reference to its internal structures. Korean J Parasitol 1988; 26:137-139.
13. <http://www.stanford.edu/class/humbio103/ParaSites2002/thelaziasis/Thelaziasis.html>
14. Otranto D, Lia RP, Cantacessi C, Testini G, Troccoli A, Shen JL, Wang ZX. Nematode biology and larval development of *Thelazia callipaeda* (Spirurida, Thelaziidae) in the drosophilid intermediate host in Europe and China. Parasitology. 2005; 131(Pt 6): 847-55.